

„Csámpi”, a szintén mindenre elszánt Derzsi Jancsi meg én. Persze lett volna még pár gyönyörű lány és egy csomó táncos meg mellékszereplő. De Márta Pista nem támogatta.

Aztán 2002-ben Vidnyánszky a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház tizenkilenc tagú társulatával, élő zenével megcsinálta. Betették a betiltott számokat, két Viszockijt, az *Adjatok a kutyáknak húst* és a *Farkashajszát*. A '84-es lehetőségekhez képest kiszélesítettük a skálát. Hosszabb lett a darab, a *Bolondvadászat* című lemez is elkészült. Azonos című könyv is született. Nem akartam újra kiadni az eredeti *Vadászatot*, de a színházi előadáson legalább tíz olyan szám van, amelyek az első kiadáson nincs rajta. Az előadás huszonkét szer ment, fesztiválokon is játszottuk, sok ezren látták.

– *Nem kéne a Vadászatból, akár a színházi változatból filmet csinálni?*

– Megpróbáltuk '84-ben, '94-ben, 2004-ben, meg idén év elején, de sosem adtak pénzt. Se Kádár, se Torgyán, se Horn Gyula, se Demszky, se Magyar Bálint, se Andy Vajna. Minden hatalmat irritál a *Vadászat*. Beadtunk kétszer forgatókönyvet, kétszer színopszist. Miskolczi úr, a Vajna-bizottság tagja mondta nekem, hogy ez nagyon jó, és maga, Hobo, megérdemelné egy filmet, de hagyják ki belőle a történelmet. Ott ült, mint régen a városi pártbizottság agitprop osztályának vezetője, és kinyilatkoztatott. Mellette Andy Vajna, aki azt se tudja, hogy ki vagyok, és három másik kuratóriumi tag, akik lesütötték a szemüket. Vidnyánszky Attilára gondoltam, a családomra, és nem mondtam neki, hogy... De ott nem a vadállat voltam, hanem a bohóc, mosolyogtam egyet, kijöttem, és azt hittem, összecsinálom magam a röhögéstől. A tapasztalt, szerény és tehetséges Podmaniczky Szilárddal írtuk volna a forgatókönyvet. Ő örjögött, én nem. Látod, ilyesmi is előfordult.

KRITIKA

Sánta Gábor

Fekete István

Tanulmányok 4.

Pro Pannonia Kiadó
Pécs, 2014

Varró Annamária

ELMULASZTOTT NAPFORDULÓ

Amikor egy monográfia bevezetőjének záró mondata így hangzik: „Eljött a napforduló ideje”, az olvasó elvárásai két különböző irányba mozdulhatnak el. Az egyik a kíváncsi várakozásé, a másik pedig az óvatos gyanakvásé. Sánta Gábor Fekete Istvánról szóló monográfiásorozatának negyedik kötete *a még mindig ismeretlen Fekete Istvánt* szeretné újra visszahozni nemcsak az olvasói (értsd: laikus), hanem az irodalmi (értsd: tudományos) köztudatba. A tanulmánykötet első néhány oldalán a szerző számba veszi a siker és az ezzel együtt járó sikertelenség főbb mozzanatait: habár az író nagyon népszerű volt olvasói körében, mégis egész életében a pálya szélén ragadt. Sánta Gábor szerint ennek oka lehet – a könyvben többször is nyomatékosan hangsúlyozott – mezőgazdász (vagyis nem bölcsész) végzettség, a megfelelő kapcsolatok hiánya, a kissé későn kezdődő és beinduló irodalmi pálya. Részben talán egyet is érthetünk a fenti indokokkal, ugyanakkor gondoljunk csak Ottlik Gézára vagy Esterházy Péterre, akik matematikusi végzettségükkel ugyancsak a pálya széléről érkeztek, mégis máig meghatározó és megkerülhetetlen képviselői a hazai irodalomnak. A monográfia

szerzője azzal együtt, hogy kísérletet tesz a két tábor közelítésére (rajongók kontra irodalomtudósok), arra is vállalkozik – ha már a napforduló metaforájával él –, hogy tudományosan, releváns érvekkel világítsa meg Fekete István életművét.

A tanulmánykötet tartalomjegyzékét látva arra számíthat az olvasó, hogy nemcsak a prózai munkák, hanem a ma már kevésbé ismert színművek és a „tűnődések”, írói feljegyzések, naplók háttérvilágába is betekintést nyerhet. A monográfiát átlapozva már elsőre szembe-tűnő, hogy rengeteg fénykép, fotódokumentum, kéziratmásolat sorakozik egymás után, gazdagon illusztrálva ezzel a szöveges részeket. Ami azonban a könyvet olvasva egyre furcsábbnak hat, hogy alig esik szó magukról a Fekete István-szövegekről. Egy irodalmi monográfia kapcsán talán nem túlzott elvárás, ha az életrajzi adatokon és a filológiai forrásokon, képanyagon kívül némi szövegelemzésre is számít az olvasó. Főleg akkor, ha a monográfia szerzője az írói életművet szeretné újraértékelni, sőt mi több, további kutatásra felkínálni. A tanulmánykötet minden fejezete részletesen tárgyalja az adott művek – legyen szó a *Tüskevár*ról, a *Hajnalodik* című színműről vagy épp a Nimród vadászujságban publikált tárcákról – életrajzi hátterét, keletkezéstörténetét, de szinte alig hajol oda a tényleges művekhez és veszi őket szemügyre, megvizsgálva azok nyelviségét, motívumait, atmoszféráját. Különösen furcsa ez, hiszen Sánta már a bevezetőben felhívja olvasója figyelmét a Fekete István-i próza hangulat- és látványteremtő sajátosságára, amely a *Tüskevárat* taláalomra felcsapva érvényesnek is hat, hiszen pár bekezdést végigfutva minden porcikánkkal érzékeljük a szövegben megteremtett természeti világot. Felmerül tehát a kérdés – még ha figyelmen kívül hagyjuk is a mára irodalomtudományos közhellyé vált „a szerző halála” és „szoros olvasás” fogalmakat –, miért mellözi a szövegelemzést egy olyan íróról szóló monográfia, aki állatszereplőinek csupa metaforákból álló nevet ad (Hú, Csí, Tás, Csűsz, Ci-Nyi, Kele), akinek a szövegei hemzsegnak a természeti képektől és megszemélyesítésektől, az idő és a körkörösség pedig – olykor mitikus és bibliai párhuzamokkal megtámogatva – mint az életmű központi motívumai szinte minden írásában felbukkannak. Valóban új kontextusba tudja így helyezni a szerző Fekete István szerteágazó életművét, vagy csupán egy érdekes, inkább ismeretterjesztő kiadványnak tűnő kötetet állít össze? A szöveg fejezetein végighaladva sajnos azt kell mondanunk, hogy az utóbbi látszik beigazolódni, és a beigért napforduló elmarad.

Sánta Gábor már hosszú évek óta foglalkozik Fekete István életművének feldolgozásával. Monográfiásorozatának e negyedik kötete egyfajta kiegészítés és továbbvezetés: visszatérés a két nagy műhöz (*Tüskevár*, *Téli berek*), valamint új területek kutatási eredményeinek bemutatása. A bevezető után a kötet második fejezete rögtön az író máig legismertebb és legnépszerűbb regényének szentel néhány oldalt: a *Tüskevár* máig terjedő problematikájában a szerző arra világít rá, hogy a szöveget nem olvashatjuk pusztán ifjúsági regényként. Ezzel a kijelentéssel talán az egész Fekete István-jelenség kulcsfontosságú pontjára mutat rá, hiszen az író már életében ifjúsági szerzőként könyvelték el – s ebből a skatulyából máig nem sikerült kilépnie –, holott művei sokkal mélyebb mondanivalót is hordoznak a természet szeretetén kívül. A *Tüskevár* fő üzenete – távol maradván korának ifjúsági mozgalmaitól és a modern világ kellékeitől – az élet szépsége: a természet folytonos változásán túl az emberi lélek vívódásai, az idők által átörökített hagyományok fontossága, az idő múlása és a lét körforgása. A berekben tanultak a városi világ ellen vértetik fel a fiúkat: ahogy ezt a cím sajátos értelmezése során is jelzi Sánta, a *Tüskevár* egy mondatként is olvasható, miszerint az embert a természet nyugalman kívül csupa „tüske várja”.

A fejezet végén egy mondat erejéig kerül csak említésre, így sajnos kifejtetlen marad a Fekete István-i prózanyelv egyik legkarakteresebb sajátossága: „Egy levelében tréfásan megjegyzi, hogy mivel a helyesírást nem ismeri, ezért leginkább a fülével ír [...] ami számára igazán fontos volt, az a szavak hangzása és ritmusa”. Ez a megállapítás – különösen így, hogy az író maga nyomatékosítja – egy olyan új, kiaknázandó területet jelez a Fekete-szövegeket illetően, amelyet mindenképpen érdemes lenne részletekbe menően vizsgálni.

A *Tüskevárral* foglalkozó fejezetet rögtön egy, a *Téli bereket* tárgyaló, szintén alig néhány oldalas rész követi: az előzményregény üzenetét folytatni kívánó történet a nyár melegéből és szabadságából a téli hidegbe és szorongásba kalauzolja olvasóját. Itt már nem az élet szépsége, hanem az élet lehetőségének kérdése kerül középpontba: élhető-e az élet bármilyen körülmények között? A *Tüskevárral* ellentétben ebben a regényben már a halál és az elmúlás is erőteljesen tematizálódik; Sánta Gábor szerint ez a mű már egy sokkal átgondoltabb és alaposabb szövegfolyam, amely egyike a legjobb Fekete István-írásoknak. A fejezet lezárásánál újfent egy kifejtetlen részt talál az olvasó: Fekete István és Krúdy Gyula prózapoétikájának hasonlóságai kerülnek egy mondat erejéig említésre. Érdekes lett volna akárcsak egy-két bekezdésben job-

ban kifejteni ezt a kérdést: valóban kimutathatók-e közös jegyek, hasonló poétikai eljárások a két szerző műveiben, és ha igen, akkor ezek miért lehetnek jelentősek a szövegek újraértékelésében?

A monográfia legsikerültebb része a soron következő, *A csend hangjai* című fejezet. A szerző itt Fekete kisprózait vizsgálja, melyek kezdetben a Nimródban, később az Új Időkben, majd végül kötetbe rendezve jelentek meg. A vadászújság hónapnovelláitól az életrajzi ihletettséggű *Cönde* című regényig tart a művek sora, melyeket ez a fejezet hosszabb-rövidebb terjedelemben sorra vesz. Sánta talán ebben a részben kerül legközelebb az egyes írásokhoz: habár itt is bőséggel találunk forrásanyagot, mégis egy-egy mikroelemzés erejéig maguk a szépirodalmi szövegek is megszólíttatnak. Említésre kerül az életművet végigkísérő folytonosság-motívum, valamint az ehhez kapcsolódó valóságos és transzcendens élmények együttes szövegbeli működtetése, amit Fekete István saját maga nevez *tündéri realizmusnak*. Sajnos a fejezet jelentős részében ezúttal is a keletkezéstörténeti háttérre kerül a hangsúly, a kiadói levélváltásokra, a visszautasításokra és végül a szövegek elfogadására. A művek tárgyalása közben szóba kerülő esetleges irodalmi párhuzamok (Babits, Krúdy, Mándy Iván) újfent nem fejtődnek ki részletesen, többnyire csak zárójeles megjegyzésként jelennek meg a bekezdések végén. Mindezek ellene mégis azt kell mondanunk, hogy a Fekete István kisprózáiról szóló oldalak a tanulmánykötet legérdekesebb részei.

A színműveket tárgyaló fejezet mindenképpen hiánypótló, hiszen az író színházi műveivel tudományos igényvel eddig még nem foglalkoztak. Sőt mai olvasótábor számára biztosan ismeretlen terület ez. Fekete István színműírói karrierje még a II. világháború előtt indult, és a háborús évek alatt teljesedett ki. Műveit eleinte udvariasan ugyan, de visszautasították a fővárosi színházak, így sokáig csak vidéken játszották azokat. Az áttörést a Csathó Kálmán rendezte *Hajnalodik* hozta meg, az előadásban többek között a kor színészióriása, Páger Antal szerepelt. A darab nagy sikerrel ment a fővárosban, majd Nagyváradon és Kolozsváron is bemutatták, Fekete Istvánt pedig a Magyar Színpadi Szerzők Egyesületének tagjai közé választották. A fejezet a levelezés segítségével részletesen ismerteti a kezdeti visszautasítások, majd a darab bemutatásának és sikerének körülményeit, egy alfejezet erejéig pedig a korabeli, meglehetősen élénk sajtóvisszhangot is feldolgozza.

Sánta Gábor szerint Fekete Istvánt csillapíthatatlan közlésvágya vezette el az íráshoz. Az író *tünődéseit* tárgyaló fejezetben javarészt a

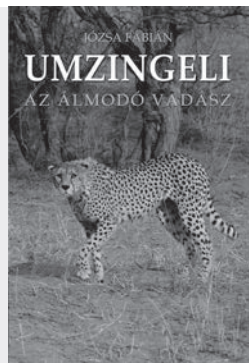
publicisztikai munkák kerülnek terítékre, melyek központi témája a vadászat. Nemcsak a vadászat történetét és fejlődését vizsgálta írásaiban, hanem több alkalommal hozzászólt például a magyar vadásznyelv kérdéséhez, avagy az egyes vadászeszközök követendő vagy éppen kerülendő használatához. Ezek a cikkek korántsem szépirodalmi jellegűek, sőt már határterületként sem vehetők számba, így érthető módon nem válnak részletes elemzés tárgyává: csupán a személyiségvonások és az érzelmi hangulatváltozások kerülnek említésre fő szövegalkító tényezőkként.

A tanulmánykötet másik nagy potenciált magában hordozó fejezete a *Fekete István madarai* – lehetett volna. A madarak és a madaras témájú írások ugyanúgy alappillérei az életműnek, mint az idő és a folytonosság motívumai, s ezt monográfusa is kiemeli: „A madarak a kezdetektől szereplői Fekete István írásainak; tudományosan is hiteles állatos és állattörténeteiből nemzedékek ismerkedtek meg a magyarországi és erdélyi madárvilággal az elmúlt évtizedekben.” Tényleg csak ennyi lenne a hozadéka a madaras írásoknak? Újfent felmerül a kérdés, hogy a szerző miért nem fejt ki a sajátos madárnevek hangzásbeli metaforikáját, holott ő maga emeli ki, hogy az *Öreg utakon* című elbeszéléskötetben közel ötven madárnév bukkan fel. E jelentős szám alapján kijelenthetjük, hogy a madarak központi motívumai Fekete István szövegeinek, de hogy miért, nos, erre a kérdésre egyelőre nem kapunk választ. Felsorolásra kerülnek azonban a különböző lapokban megjelent írások, valamint a kapcsolattartás neves ornitológusokkal és a Madártani Intézettel.

A kötet utolsó három fejezete részben erősen életrajzközpontú – egy egész fejezet született a Kittenberger Kálmánnal való kapcsolatnak, valamint az író betegségeinek és baleseteinek bemutatására –, részben pedig esetleges hagyománytörténeti vizsgálódásokat tartalmaz. A záró fejezet Fekete István könyvtárának rekonstrukciójáról számol be, egy új kutatásról, amely számba veszi az író könyveit, melyek között Gárdonyi, Tömörkény, Krúdy, Herczeg Ferenc vagy Szerb Antal kötetei találhatóak, és ez talán ösztönzőleg hat majd a további vizsgálatokra.

Sánta Gábor monográfiája elsődlegesen életrajzközpontú, sok szöveges és képi forrásanyagot felsorakoztató tanulmánykötet. A levelezés és a korabeli sajtóforrások felkutatása, majd közlése aprólékos és hatalmas filológiai kutatómunka eredménye. A forrásanyagok mögött azonban rejtve maradnak maguk a szövegek. Ha nem foglalkozunk velük, csupán a háttérükkel, akkor hogyan is várhatjuk, hogy az áhított

napforduló bekövetkezzen, és Fekete István műveit újra – vagy talán most először – kézbe vegye a rajongók mellett a tudós olvasó is? A feloldani kívánt dilemma sajnos még mindig fennáll, Fekete István művei továbbra is a pálya szélén vesztegelnek.

Józsa Fábian

Umzingeli

Az álmodó vadász

Nimród Vadászújság
Budapest, 2013

Kókai Márton

FEKETE KÖNNYEK

A hőtől hullámozó táncot lejtő szavannán állunk. Jobbunkon bozótos hegyoldalak, balunkon pedig a nyári esőktől hatalmasra duzzadt Umfolozi folyó siet, hogy mihamarabb elérjen az Indiai-óceánig. A távolban egy elefánttéhén terelgeti a csapattól eltávolodott kicsinyét a helyes irányba, emitt pedig vándorantilopok legelnek békésen a rét közepén, ahonnan mindent jól belátnak.

Itt álljunk meg egy pillanatra!

Hunyjuk be a szemünket, és képzeljük magunkat oda a rétre, annak is a legszélén álló fa lombkoronájának egy árnyas zugába, ahonnan mindent jól láthatunk. Ha ezzel megvagyunk, ne ijedjünk meg, amikor a tisztás átellenes pontjáról nagy porfelhő csap fel a semmiből. Az ijedt antilopok pillanatok alatt eltűnnek a magas fűben, egyet kivéve, amelyik a földön fekszik, és felette sárga nagymacska – egy gepárd – áll. Ez a ragadozó velünk is pillanatok alatt végezhetne; vajon mennyi esé-

lyünk lenne ellene, ha csupán kezdetleges fegyverek – példának okáért saját kezünkkel készített lándzsánk, esetleg íjunk és pár nyílvevesszõnk – állnának rendelkezésünkre védekezésül, vagy még ennyi sem?

A gazdasági igazgatóként majd' két évtizedet a Dél-afrikai Köztársaság magyar nagykövetségének szolgálatában töltő Józsa Fábian szépírói debütálása a „fekete kontinens” egy olyan szegletébe kalauzolja el olvasóit, ahol a mindennapi túléléshez húsrá van szükség, a húsért pedig vadászni kell, ám a modern értelemben vett „spotvadászok” kutyü- és puskaarzenálja nem áll a zulu férfiak rendelkezésére. Csupán saját magukra, felszerelésükre és vadásztársaikra számíthatnak.

Józsa főhőse a zuluk – azaz égenjárók, mivel a „zulu” szó fordítható égnek is – egyik törzsből kerül ki, melynek tagjai az évek során elfelejtették, hogy valójában egy nemzetséget alkotnak, és nem ellenségei egymásnak. A címszereplő Umzingeliben minden megvan, hogy már a kezdetektől drukkoljon érte az olvasó. Fizikuma és ősei hírneve révén lehetne akár a törzs legjobb vadásza is, de a borzas fejű figura akkora balfácán, amekkorát közel s távol nem láttak Dél-Afrikában. Fűkunyhójába még a patkányok se járnak be, hiszen úgysem találnak ott elraktározott elemőziát. Ha nagynénje nem viselné gondját, minden biztonnal éhen is veszne. Barátai sem igen vannak, a legtöbbet halott őseivel értekezik, illetőleg a törzsfőnök meseszép lányát „hajkurássza” ábrándjaiban. Ha a többi falubeli tudomást se venne róla, akkor teljes lenne a kép egy klasszikus „balfék”-figurához, ám neki nincs ilyen szerencséje. Szerencsétlenkedését olyannyira látják a többiek, hogy a törzs mindhárom köztiszteletben álló vadásza kipróbálta már maga mellett, ám végezetül vagy az asszonyok mellé küldték kapálni, vagy bogyógyűjtésre és kukoricatermesztésre „száműzték”. Nincs is min meglepődni, hiszen az ifjúból hiányzik a vadászathoz szükséges kvalitások többsége; legfőképpen a türelemnek van híján, és az is elég nagy baj, hogy lusta. A cselekmény elején sejteni lehet, hogy amennyire híján van a hasznos tulajdonságoknak, annyira lakozik jó szív és tenni vágyó lélek benne. Ha mesehősként filmvászonra adaptálnánk, könnyűszerrel pályázhatna a legújabb hollywoodi mesékben szereplő hercegnő – jelen esetben a törzsfőnök lánya, Isiphalaphala – kezére. Ehhez az ilyen történetekben elengedhetetlen kedves állattárs is a segítségére lenne egy gepárdkölyök személyében...

De ne rohanjuk ennyire előre a cselekményben. A történet alapjául egy rövid zulu népmese szolgál, amelyben eredetileg egy lusta és gonosz vadász – egy olyan szituációban, amelyet az írás elején felvázoltam

– ellopja a vándorantilop húsából lakmározó nőtény gepárd három kölykét, hogy ők vadásszanak majd számára, ha felnőnek. A népi hiedelem szerint e sötétlelkű tett révén keletkeztek a gepárdok arcán a szemükből lefolyó könnyhöz hasonló, hosszúkás fekete foltok. Az anyaállat elgyötört sírását egy öregember hallotta meg, aki felháborodván a lusta vadásznak a természet törvényeit áthágó cselekedetén, elmesélte azt faluja bölcseinek. Talán nem meglepő, hogy – tanmeséről lévén szó – a gonosz vadászt megtalálták és elkergették a törzsből, az öregember pedig visszavitte a három kölyköt a nőtény gepárdnak, ám annak arcáról a „fekete könnyek” sosem tűntek el, így emlékeztetve a vadászokat arra, hogy nem becsületes dolog feladni a régi hagyományokat.

Józsa regényében is valami hasonló történik: a vadászként csődöt mondott Umzingeli úgy dönt, hogy a csoportos vadászat helyett inkább egy rögzősebb utat, az egyéni vadászatot választja. Miután a szerző egyéb figurái révén tisztázza az olvasók előtt a két vadászati mód közti különbségeket, a főhős botor módon elindul a szomszédos harcos törzs faluja felé, hiszen a vadászok a rossz szomszédi viszony miatt errefelé nem háborgatták a vadat. Itt látja meg egy fa tetejéről az antilopot zsákmányoló gepárdanyát és annak egyetlen kölykét. Amikor a nőtény a közeli folyóhoz indul, a zulu férfi minden bátorságát összeszedve lemászik a fáról, tarisznyájába rejti a hátrahagyott kölyköt, majd lábát a nyakába szedve porol vissza falujába. Ott aztán mindenki csodájára jár újdonsült „háziállatának”, ám a babonás helyekkel számos baljós dolog esik meg a gepárd érkezése után (például valakit majdnem megmar egy állítólagos „lángoló szájú” vipera, a vadászok pedig nem zsákmányolnak semmit), így összehívják a falu tanácsát. A bölcs törzsfőnök – mielőtt önhatalmulag számúzné Umzingelit, mint a népmesében a gonosz vadászt a falusiak – kikéri a korábban már említett három vadászatvezető véleményét, s mivel ők nem tudnak dűlőre jutni a férfi és a gepárdkölyök sorsa felett, a vénektől is megtudakolja, mitévő legyen. Vezérük – a bölcs Hluhluwe – érvelése a történet egyik legfontosabb része, hiszen több pontban ecseteli a vadászathoz laikusán álló olvasó számára annak lényegét. Egy példa: „Mi, zulu vadászok, tiszteljük az elejtendő vadat, hiszen belőle nyerjük a táplálékunkat. Nekünk úgy kell ölnünk, ahogy az oroszlan vagy a leopárd öl: gyorsan, könnyű halált okozva” (51).

A bölcs ezzel az érveléssel jól szemlélteti a legősibb mesterség lényegét, melyet manapság számos fórumon (főleg az interneten) különböző célokból gyakorta félreértelmeznek a fotelből „állatvédősdit” játszó – máskülönben vélhetően jóhiszemű – emberek. A vadászatot laikusként

szemlélők sokszor összetévesztik például a vadért reggeltől estig dolgozó vadórt az otthoni karosszékből – előre kihelyezett, távvezérlésű puskával – gyilkoló „vadással” (elsőre hihetetlennek tűnhet ez a példa, de higgyék el: elvéte előfordul) vagy az állatokat valamely testrészükért (orrszarvütülők, elefántagyar, medvetalp stb.) lemészároló rapsicokkal, magyarán szólva orvvadászokkal. Hluhluwe végső konklúziója szerint Umzingeli tette oda vezetne, hogy a felnövekvő új vadásznemzedék ellustulna, a könnyebb utat kereső emberekké válnának, akik eltunyulnak, így nemcsak a vadászathoz nem fognak majd érteni, de törzsüket sem lesznek képesek megvédeni az ellenségtől.

Summa summarum: a bölcs érvelésével összefoglalja az egybegyűlteket – de leginkább az olvasó – számára a vadászat lényegét etikai és gyakorlati szempontból egyaránt, majd azt tanácsolja a törzsfőnek, hogy az ifjú Umzingelivel vitesse vissza a kölyköt oda, ahol találta. Ha itt – a népmeséhez hasonlóan – vége lenne a könyvnek, egy rövid tanmesét vehetünk volna kézbe, amely nemcsak Dél-Afrikát, illetve annak a modern társadalmi berendezkedéstől még érintetlen lakóit, hanem a vadászat lényegét is hüen mutatja be az olvasóknak. Ám a szerző további száz oldallal gondolta tovább a történetet, amely már kevésbé a vadászatról, inkább a főhős – előre megjósolható – jellemfejlődéséről szól.

Ahogy a hernyóból pillangó, úgy lesz pár nap alatt Umzingeliből vadász, valamint a népét védő harcos. Egy kis púderrel meghintve a korábban már említett hollywoodi mesékbe illő a folytatás: az ifjú visszaviszi anyjához a gepárdot, majd hazafelé elejti élete első vadját. Amikor büszkén hazaér, látja, hogy a faluja lángokban áll, csupán három halottra bukkan a romok között. Végül rálel törzse túlélőire, akik a közeli hegyek egyik barlangjában bujkálnak. Kiderül, hogy míg a vadászok távol voltak, a szomszédos harcos törzs katonái elhurcolták a falu asszonyait. Umzingeli természetesen egymaga kiszabadítja az összes megmentésre váró „hölgyet”, biztonságba is juttatja őket, majd megvédelmezi a nők újbóli elrablására induló ellenségtől a falut. Ezután olyannyira felviszik az istenei dolgát, hogy a törzsfőnök magával viszi a béketárgyalásra, sőt még Isiphalaphala „hercegnő” Umzingeli iránti vonzalma is kiderül, amit a lány a cselekmény vége felé csókkal is megerősít.

A történet mellett érdemes szólni még arról, ahogy a szerző munkája során a zulukról – azok hitvilágáról, szokásairól stb. – szerzett tudását szervesen belecsempészi az események folyamába. Umzingeli sok esetben halott rokonai tanácsára cselekszik, akikkel természetesen

a mítoszok egyik gyakori eleme segítségével, álmok révén sikerül beszél-
nie. Az afrikai népek hitvilága, mítoszai amúgy is egyre inkább közked-
velt elemei a kortárs irodalomnak. Gondoljunk például Neil Gaiman
angol fantasy-, képregény- és sci-fi író 2005-ben kiadott regényére, az
Anansi fiúkra, amelynek hősei az afrikai cselszövő pókisten, Anansi
gyermekai. Ugyanezt a vonalat erősíti a hármas szám domináns meg-
jelenése az írásban, amely ismert mitikus és vallási motívum szerte
a világon, még a kereszténység szentháromságában is visszaköszön.
A törzsnek három vadászati vezetője van, Umzingeli három halottat
talál a feldúlt faluban, illetőleg három generációra visszamenőleg tud
kommunikálni halott leszármazottaival... Ehhez járul hozzá továb-
bá, hogy a kilenc figurából a „triók” tagjai egyenként három különféle
álláspontot vagy véleményt szimbolizálnak.

Összességében a szóban forgó regény számos kvalitást felvonultat,
így bátran ajánlható azoknak – legyen szó „civilekről” vagy vadászokról –,
akik rövid időre kiszakadnának a Kárpát-medencéből, és szívesen
kalandoznának Afrika ismeretlen tájain. Erőssége az írásnak néprajzi
hitelessége, az egyéb mesékből ismert karaktertípusok sablonszerű,
ám megfelelő alkalmazása, valamint a sajátos vadászati szakkifejezések
beleszövése a szépirodalmi szöveggörnyezetbe. Utóbbi megoldás kü-
lönösen dicsérendő, ugyanis a vadászathoz nem értő újságírók és az ál-
taluk hibásan használt kifejezések miatt már a vadászok körében is
kezdenek kikopni sajátos nyelvi megoldásaik.¹ Ugyancsak elismerésre
méltó, hogy végre nem egy olyan vadászati „útikönyvet” kapunk kézhez,
amely a „jöttem, láttam, lőttem (megírtam)” elvet követve született,
mintegy a szafari megkoronázásaként. Meg kell ugyanakkor jegyezni,
hogy a már említett plusz száz oldalon olvasható, kiszámítható, egyben
meseszerű fejlődéstörténet miatt háttérbe szorul a könyv lényegi mon-
danivalója: a vadászat közelebb hozása az átlagemberhez. Egy biztos:
Józsa Fábiánnak – ha eddig még nem tette volna – újra billentyűzetet
kell ragadnia, majd nekiállnia azt szorgosan kalapálni. Például meglep-
hetne bennünket egy árnyalatnyival komolyabb hangvételű, „életsza-
gúbb” művel, amely valamivel mélyebbre vezet olvasóját Dél-Afrika
hétköznapijaiba.

1 Ehhez lásd a Vadászlap György Zsombor újságíró cikkéhez írt szerkesztőségi kommentárját: „A magyar vadásznyelvben állat helyett vadat mondunk, amely szónak a sajátos-
sága, hogy a vadásznyelvben a vadnak nincs többes száma. Ez a jelzőből alakult főnév
gyűjtőszó, tehát ha vadászható állatfajokról esik szó, akkor vadról beszélünk. A »vadak«
szót többes számban, főnévként használva legfeljebb a polinéziai benszülöttekre hasz-
náljuk.” Lásd http://huntingpress.eu/hu/magazin/szorul_a_hurok.

Bors Richárd
Avarpaplan

Dénes Natur Műhely Kiadó
Budapest, 2012

Szalai Zsolt

MEGKERÜLT ERDŐ

A vadászirodalomnak komoly tradíciója van Magyarországon, gon-
doljunk csak Széchenyi Zsigmond, Kittenberger Kálmán vagy éppen
Fekete István műveire. Ugyanakkor az utóbbi évtizedekben, közvet-
lenül a rendszerváltás előtt és után sem jelentek meg vagy nem kaptak
kellő visszhangot olyan könyvek, amelyek ezt a hagyományt feleleve-
nítették, ehhez kapcsolódni kívántak volna.

A vadászat azonban újra terjedőben van; nemcsak hivatásosak, ha-
nem amatőrök is űzik ezt a tevékenységet, élik ezt az életformát, amely
nem kizárólag a zsákmányszerzésről – vagy mint a radikális állatvédők
vélik: a kedvtelésből való gyilkolásról – szól, hanem komoly szakmai és
erkölcsi felelősséggel járó foglalatosság. A természet szeretetét szemlé-
lődve, javainak fenntartható fogyasztását aktívan befolyásolva gyakorló
vadász kitüntetett figura korunk élővilágtól elidegenedett társadal-
mában. Tudása, erkölcsisége egyszerre kapcsolja korábbi generációk
tapasztalataihoz, szokásrendszeréhez, valamint az ember önellátását
a jelenben és a jövőben is biztosító vadgazdálkodás egyensúlyt meg-
tartó perspektívájához.

A vadászírók egyfajta krónikásai ennek a középkortól kezdve egyre
inkább csak kevesek által gyakorolható tevékenységnek, melyet privi-
legizált és arisztokratikus jellegéből fakadóan az erdőkerülők mellett
csak a gazdagok és a hatalommal bírók űzhettek. Az erdő élővilágának

megismerése, megismertetése leírások és beszámolók révén mégis szélesebb rétegekhez juthat el, nagyobb társadalmi érdeklődésre tarthat számot, hiszen életkortól függetlenül szinte mindenki kalandként éli meg ezeket a történeteket. Félelemmel vegyes izgalommal képzelettel magát a lesre, néz bele a célkeresztbe, egyszerre diadalittas és szomorú, amikor sikerül egy értékes trófeának számító őzbakot elejteni, és ínycsiklandó módjára csettint nyelvvel a fácánleves gondolatára.

Bors Richárd könyve jól illeszkedik ebbe a (megszakított) hagyományba. A nem hivatásos vadász-szerző elbeszélései, tárcái még a vadászatot kevésbé ismerők számára is érdekesek, tanulságosak lehetnek. Tanulságosak, mert az írásokban nem értekező módon ugyan, de van didaktika, moralizálás, amely bár néhol árt az irodalmiságnak, azonban ha kalauznak, ismeretterjesztő szándékkal is írt szövegnek tekintjük, nem róható fel hibaként. A jelenkor és a kortárs irodalom viszonyrendszerébe pedig azáltal tud érvényesen bekapcsolódni, hogy az erdő magától értetődő közege helyett a város és a természet elválasztottságát jelzi, s egy-egy novellával újra és újra áthidalja a civilizáció és a természeti lét távolságát.

Az életképekkel, portrékkal, illetve Pócz Dániel grafikus főleg vadakról készített naturalisztikus rajzaival illusztrált kiadvány elején található előszó a kötet megírásának motivációját tárja fel, és a vadászattal kapcsolatos egyfajta alapvetést is rögzít: „Az írások többségében meg sem szólal a puska, mert úgy vélem, a vadászat nem a lövésről szól, hiszen ha nem lövünk semmit, akkor is azt mondjuk: vadászni voltunk” (7). Bors Richárd novellái a kötet szerkezetéből fakadóan naplószerűen összeálló írások: egy vadászati év történéseit, feladatait, jellemző pillanatait veszik sorra. A négy ciklusba rendezett elbeszélések a természet és a vadászat évszakonkénti ciklikusságához kapcsolódóan a várakozás, a tobzódás, a hanyatlás és a visszahúzódás köreit mutatják be.

Az írások egy része azonos sémára épül. A vadászok által előszóban elmesélt történetekhez hasonlóan ezek a természet, az időjárás leírásával kezdődnek, majd a szereplők (a vadászok és a vad) bemutatása és a szituáció megteremtése (várakozás a lesen) után az élmény leírása (rácsozási dőlés a vadra, triumfálás a trófea felett vagy akár egy pörkölt jóízű elfogyasztása), netán erkölcsi reflexió következik. Ezzel a novellaszerkezettel csak annyi a baj, hogy a viszonylag rövid szövegekhez képest aránytalanul hosszú a felvezetés. A környezet leírása néha nem annyira érzékletes, hogy valódi hangulatot teremtsen, érdemben hozzátegyen a történet kibontásához – különösen, amikor romantizáló költői gesz-

tusokat és nyelvezetet használ. Ezekből viszont olyan pozitív élet- és természetszeretet árad, hogy mégsem érezzük teljesen unalmasnak vagy manírosnak.

Mégis sokkal jobb az a történetek, amelyek már rögtön feszültséget teremtő és mélységet sejtető szituációval indulnak. A *Varázslat* című novellában a fiával összevesztett apa várakozása, valamint a fiú által kimondott zárómondat – „az első szalonkákra semmiképp sem lövünk” (34) – a generáció- és évszakváltás gerjedelmének belátó megfélékezését, a vadász hatalmából fakadóan szükséges, de a tradíció által természetesnek tűnő önmérsékletét is felvillantja.

Ugyanígy, amikor a szerző egy metaforikusan is izgalmas felütéssel már az elején kiemeli a történetet a maga egyszerűségéből, visszahozza azt a finom humorú bölcsességet, amellyel Fekete István szövegeiben találkozunk. Bár az *Elfogult* című írás gasztronovella, mégis a kötet egészének motivációja rejlik mögötte. „Én meg addig megpucolom a hagymát. Ez, kérem, egy kulcsmondat. Nem talán vagy esetleg lesz végrehajtva ez az ominózus tisztítás, hanem biztosak lehetünk benne, már-már kőbe van vésve” (89). A vadászat és a vadásztársadalom bemutatására, megértésére több helyen is találunk példát, és a vadászírói hagyományhoz való kapcsolódás artikulációja is becsülendő, hiszen felhívja a figyelmet ennek a tematikájából fakadóan önállóvá kategorizált, kanonizált műfajnak a jelenvalóságára, ugyanakkor már csak azáltal is, hogy idéz, olvasmányélményeiről beszél, e feladat folyamatos ellátásának szükségességére is rámutat.

Az *Erdőkerülő* című novella illegálisan vadászó hősének, Lajosnak, az öreg cipésznek éppen azáltal lesz lehetősége hivatásosként tisztséget betölteni, hogy egy rosszul meglőtt vad keltette zaj majdnem a lebukást és a börtönt jelenti számára. Hazalopakodása közben megdöbben az út menti keresztnél, majd összetalálkozik a jegyzővel, aki úgy dorgál és figyelmeztet, hogy közben lehetőséget ad és jó útra tereli az öreg orvvadászt, nem melleleg pedig gondoskodik a környék erdeinek gondozásáról: „Betyárból lesz a legjobb perzekutor” (21). Ennek párja a szintén jó humorral megírt *Öreg*, ahol a részeges vadászt azért leckéztetik meg, hogy újra méltóvá váljon a feladatára.

Az írásokban nincs valódi tragikum, az állatok le vadászása általában nem kelt szánalmat, nem érezzük igazságtalannak, így érthetjük meg a lényegét. Komikumból több van, az egyes vadászszereplők jelleméből vagy a helyzetekből fakadóan.

Bors Richárd kötetének „állatszereplői” mindannyiszor az ember nézőpontjából jelennek meg; érthető, hogy más megközelítés egy vadász vagy vadászíró szempontjából nehezen lenne összeegyeztethető a foglalkozással, amatőr vadász esetében a tevékenységgel. Ugyanakkor a szerző többször esik abba a hibába, hogy emberi gesztusokat, szándékokat, sőt az ösztönös cselekvésen jóval túlmutató gondolatokat tulajdonít az állatoknak, még ha nem is beszélteti őket. Nyilván felfogható ez projekcióként, hiszen a vadász, főleg a hivatásos, nem csupán a vad kilövésével foglalkozik, nem puffantja le az összes szeme elé kerülő állatot. Megismeri, felméri az állományt, az egyedeket, tudja, mikor, milyen állapotú, nemű, életkorú példányt lehet/szabad/kell kilőnie. A nem hivatásos vadász esetében felmerülhetnek kétségek is, sajnálhatja az elejtendő, puskája elé kerülő állatot. Az empátiának azonban nem kell együtt járnia az antropomorfizmussal.

A vadászirodalomtól elvárható a szakmaiság, a természettudományos tudás szépirodalommal való vegyítése, ahogyan a vadászok hétköznapijainak és kitüntetett pillanatainak megörökítése, mikrotársadalmuk és környezetük reflektált bemutatása is. Bors Richárdnál a szakmaiságot több helyütt a nyelvhasználat is tükrözi, rendszeresen alkalmazza a vadásznyelv sajátos kifejezéseit. Sokszor különös jelentéssel bíró köznyelvi szavak révén válik nyilvánvalóvá ennek a tevékenységnek a nyelvi regiszterben is megmutatózó rendje: „A kutyák [...] gyönyörűen *állták* a gazban megbúvó, rejtőzködő madarakat” (206–207). Ezekből lehetne több, ettől még egyáltalán nem válna túl szakmaivá, értekezővé a könyv, ugyanakkor már csak nyelviségében is izgalmas szöveget vehetne kézbe az olvasó. Másfelől néhány helyen az igeidők keverése okoz gondot; előfordul, hogy történetmesélés közben a múlt idejű leírás után a konkrét vadászcselekmény jelen időbe vált. Ennek a feszültségfokozás lehet a célja, de zavarólag és hibának hat.

Az *Avarpaplan* ugyan csak fenntartásokkal tekinthető minden olvasói igényt kielégítő, szépirodalmi értékkel bíró novelláskötetnek, ennek ellenére Bors Richárd prózájában van még tartalék. A jól megválasztott témák és szituációk, a jellemzően kortárs vagy annak tűnő történetek elmesélése mindenképpen érénye e kötetnek, amely a magyar vadászírói hagyomány folytathatóságát igazolja.

Dr. Vörös István
Úton és útfélen

Dénes Natur Műhely Kiadó
Budapest, 2012

Koncz Tamás

A CÉL KERESZTJÉN

Kétszeres kihívás elé kerül az, aki vadászíró könyvéről kívülállóként, előismeretek nélkül ír kritikát. Egyrészt olyan területre téved, ahol nincsenek viszonyítási pontok, és amiről a magyar irodalmi-publicisztikai közeg jóformán tudomást sem vesz. A horgászás elismert hobbinak számít – köszönhetően elterjedtségének és Szili László pecázós tárcáinak is –, a vadászat viszont nem része a kánonnak, csak egy szűk, de annál lelkesebb kör szívügye. Nehéz is lenne hasraütésre egy közismert kortárs vadászíróat mondani; ha rákeresünk a neten, szinte csak a Dénes Natur Műhely Kiadó, illetve a Nimród Vadászkiadó kiadói névvel szembeesünk, Bors Richárd, Kovács László, Török András Mátyás, illetve az *Úton és útfélen* szerzője, Vörös István neve merül fel a leggyakrabban. Másrészt a kritikus lőtávolon belülré ér a számára ismeretlen terepen: írása lehet találó, de elég egy rosszul használt, suta kifejezés ahhoz, hogy az értékelés teljesen hiteltelenné tűnjön, kizsigerejék és szétcincálják a különböző fórumokon. Vörös István orvos és vadász második kötetét ezért csakis a szöveg irodalmi nívója és üzenete alapján, és nem szakmai szempontokból vizsgálom.

Az *Úton és útfélen* alapvetően vadászkalandok gyűjteménye, de több is annál, hiszen az egyes történetek révén az író egész életére tekint vissza – minden múltbeli eset szorosan kapcsolódik a jelenhez, és minden felidézett emlékben ott tükröződik az adott kor, korszak egésze.

Vörös István lőporszagú memoárja segít megérteni, mi lehet szép és gyötrelmesen izgalmas ebben a hobbiban, mely a lelkiismeretes vadász számára nem a zsákmány elejtésével kezdődik és végződik: a trófea vagy a vadhús megszerzése csak egy – és nem is mindig bekövetkező – eleme a rituálénak.

Erre fontos emlékeztetni, hiszen a vadászat máig véres úri sportként él a köztudatban, és ezt a képet a politikusok is erősítik: a hatalmas fácskaszárlások, a védett állatok körének szűkítésére tett kísérletek csak tovább fokozzák e hobbi iránti ellenszenvet. Sokan egyenesen kéjgilkosságnak tartják az egészet, amit a sötét ösztönökön kívül semmi sem indokol – miközben büntudat nélkül készítenek ebédre marhapörköltet vagy csirkepaprikást, mert az ölés nem az ő dolguk volt, az állatot csak darabjaiban látták. Vörös István ezzel szemben minden áldozatára emlékezik, sőt megemlékezik róluk, az igazi vadászt és zsákmányát ugyanis emberemlékezet óta a kiontott vér köteléke kapcsolja össze. „Csak olyan állatot lenne szabad megennünk, amit mi öltünk meg” – mondta Ed Stafford, a *Naked and Marooned (Meztelen és kirekesztett)* című túlélő-valóságshow szereplője, miután a maga készítette lándzsával elejtett egy vaddisznót. Ugyanezt a felelősséget ismerték az ősi törzsek tagjai, akik bocsánatot kértek az elejtett állattól, és megmagyarázták neki, miért kellett meghalnia – és ismeri a jelenkor elhivatott vadásza is, aki akár hetekig lopakodik a számára kijelölt egyetlen vad után.

Az *Úton és útfélen* szép természetfotóval hívogat, előlapján alkonyi (hajnali?) fényben őszi folyópartot láthatunk. Kár, hogy a képet egyből öles fehér betűk vágják agyon, a harmonikus fotóhoz ennél diszkrétebb, elegánsabb borítóterv illene. Belelapozva több baklövésbe botlottam: az alig feloldalas szerzői előszóban három helyesírási hiba is akad, ráadásul Vörös István könyvét itt *Másodvetésként* említi, pedig ez a kötet munkacíme volt, mint az Pápai Gábor ajánlójából kiderül.

Szerencsétlen dolog így kezdeni a könyvet, pláne, hogy a folytatás sem ígér sokat: az első, *Áthozat* című fejezetben Vörös egy teljesen érdektelen, 54 éves osztálytalálkozó leírásával untat oldalakon át. Az egység viszont annyiban fontos a kötet szempontjából, hogy megteremti a visszatekintés, az emlékezés alapját – és rámutat Vörös prózájának gyenge, de erős pontjaira is: az író hosszan rugózik lényegtelen részleteken, például azon, hogy mit mondott vagy mit nem mondott neki a találkozáson egykori cisztercita osztályfőnöke. Gyorsan kiderül viszont, hogy szeme éles a részletekre, memóriája 74 éves korában is kitűnő,

skiccei étellel telik: úgy vázol fel egy utcarészletet, hogy az olvasó azonnal látja a bajor söröző előtti járdaszakaszt, a kirakaton és a söröző rézüstökön megvillanó fényeket – leírásában találkozunk a tapasztalt vadász és a diagnosztika ébersége.

A további kilenc egység közvetve vagy közvetlenül már a vadászat élményeihez kapcsolódik, de Vörös a csapásról letérve szívesen tesz képzeletbeli kirándulásokat gyerekkorának helyszíneire, így szülőfalujába és Székesfehérvárra is, ahol a II. világháború idején tanult gimnazistaként. Az egyes fejezetek, mint a *Márti, A két nyúl* vagy a *Rókák* nem követnek következetes gondolati ívet, inkább csak a szerző csapongó emlékezetét. Sokszor évtizedek telnek el két elejtett állat között, de a körülmények hasonlósága összekapcsolja a két esetet: a puskalövés utáni csend felidéz egy régi őszi estét, barátságokat, egy kisebb vitát, mely huszonöt évvel később is a családi legendárium része maradt.

Vörös István érzelmesen, néha megrendülten ír a zsákmányszerzés pillanatairól. Sajnálja áldozatát, hiszen a trófea nem mindig fényes: van, amikor vézna rókaanya kerül puskavégre, akit nem is sikerül egy lövéssel leterítenie. Bizarr követni, hogy a büntudat mardosása ilyenkor egyszerre jelentkezik a zsákmányszerzés diadalával. Vörös helyzete azért paradox, mert hívó emberként a vadászat pogány örömeinek hódol – a „Ne ölj!” bibliai parancsolatát kell áthágnia minden alkalommal, amikor elsüti a fegyvert, és az ebből adódó belső feszültség áthatja szövegeit.

A kettőség más értelemben is jellemzi a memoárt és szerzőjét: Vörös István évtizedeken át dolgozott egy belügyes kórház orvosaként, ahol esetenként ávós keretlegények áldozatait is láthatta. Munkája során ezredesi rangot kapott, úgy, hogy közben végig gondosan rejtegette vallásosságát. Magát puskával álcázó vad volt a Hobo által is megénekelte igazi Vadászok között, a szerepe és belső hitvallása közötti ellentét viszont feloldhatatlan maradt. Története ezer másikat idéz meg, és érthetővé teszi a magyar társadalom rendszerváltás utáni színváltozását is – hogy hirtelen honnan „került elő” annyi hívó, konzervatív polgár a korábbi elvtársak tömegéből. Nem mindenki érdekből, köpönyeget forgatva találta meg hitét, amikor már lehetett: sokan addig is csak titkolták, a félelem vagy a családtagokért érzett felelősség erősebbnek bizonyult a hitvallás vágyánál.

Az író javára válik, hogy nem szépít: sokáig elhallgatott hitéről éppúgy beszél, mint alkalmi vadászó kalandjairól, pedig úgy tűnik, ma is büntudatot érez miattuk. Őszintesége és a képek vibráló anyag-

szerősége adja az *Úton és útfélen* értékét: Vörös István akkor van elemében, amikor táj- és tárgyleírást adhat, a badacsonyi szőlőfürtök aranyfeketéjét éppoly részletességgel festi le, mint a gyerekkorában talált vadászpuska vésett mintázatú sátorvasát, egy pataki halászat házilag eszkábált kellékeit vagy a megriadó őz futását, a vaddisznók elé kitett kukorica csendéletét.

Jellemző, hogy stílusa mesterkéltté válik, amikor az egyébként pontos leírásokat értékelni kezdi, vagy személyes megjegyzésekkel próbálja gazdagítani. „Szép, de inkább gyönyörű volt ez a világ” (117) – összegyűjt egy tájkép kapcsán feleslegesen, másutt pedig kimódoltan utal rá, hogy hatvanéves lett: „Az élet képernyőjének a sarkában 60-as számot karikázott be a Nagy Rendező” (48). Elveszti a mértéket ott is, ahol közel húsz oldalon keresztül számol be arról, hány elütött, kilapított nyulat, rókát és vidrát talált, s ebből hánynak volt még húsa vagy szőrmeje felhasználható.

Részben a szenvedélyes gyűjtő, részben a rutintalan író szarvashibája, hogy nem tud megválni a feleslegtől – pedig itt, az önbírálat mérlegén válik el a szépirodalom és az alanyi visszaemlékezés. Vörös István tehetséges író, történeteit azonban nem tudja kívülről is látni, ragaszkodik a sallangokhoz, az esetenként fárasztó, számára viszont kedves lajstromozáshoz. Az *Úton és útfélen* ezért úgy érdemes olvasni, mintha a ropogó tűz melletti vadászanekdotákat figyelnénk. Ne kérdezzünk vissza, ne vonjuk kétségbe az elhangzottakat, mert akkor megszűnik a régi történetek törekeny varázsa is.

Mess Béla

Egy öreg vadász elmékedései
Tanulmányok a vadászat tárgyköréből

Alexandra Kiadó
Pécs, 2012

Makai Máté

„HENCEGŐK”

A vadászok zárt közössége – ha úgy tetszik: szubkultúrája – olyan külön hagyományt ápol, amely csak felületesen érintkezik a nyilvánossággal, s az úgynevezett *vadászirodalom* sajátos tematikájú szövegei volnának hivatottak hírt adni a vadászok tulajdonképpen láthatatlan, folyamatos elbeszélést igényelő tevékenységéről. A vadászirodalom olyan elbeszélő szövegeket foglal magában, amelyek szépprózai formában – novellákban, regényekben, illetve életrajzi regényekben, útleírásokban, útinaplókban, vadásznaplókban – nyilvánulnak meg (éppen emiatt a vadászirodalom általánosságban véve talán inkább tematika, mintsem műfaj), széles skálán mozogva a kifejezetten szépirodalmi kidolgozottságú és szándékú szövegektől a tényhű, sok esetben szárazabb leírásokig. Ezek tartalmazhatnak tájleírásokat, állat- és növényfajokat bemutató részleteket, és természetesen a vadász kultúra zsarongját is alkalmazzák, magyarázzák.

Mess Béla *Egy öreg vadász elmékedései* címmel kiadott, sokadik vadásztematikájú kötete gyakorlatias szöveg. Már az elején közvetlen célokat fogalmaz meg: szándéka szerint egyaránt szólna a vadász és nem-vadász közönséghez, de leginkább az utóbbihoz, abból a célból, hogy „a vadászat és a vadászok igazi céljait jobban megismerjék, és ezáltal javuljon a vadászat és a vadászok társadalmi megítélése” (8). A szerző ugyanakkor eltekint attól, hogy beszámolóit szépirodalmi igénnyel

fogalmazza meg, s „ars poeticájáról” rövid vadászirodalmi kitekintőjében – mely a kötet egyik nagyobb fejezetét teszi ki – ad számot: „Az új vadászirodalomra vonatkozó elképzeléseim szerint a pusztán vadász-történetek leírásának korszaka lejárt. A mai magyar vadász-szépirodalomnak már ennél többet kell nyújtania. Egyrészt be kell mutatnia a vadászatot mint embert és – bizonyos mértékben – mint társadalmat formáló tényezőt, továbbá mint az emberi társas kapcsolatok kiépítésének egyik lehetséges eszközét. Másrészt bizonyos ismeretterjesztő (nem tudálékoskodó) szerepének is kell lennie” (136).

Ennyiben Mess Béla olyan szerzők munkásságát kívánja meghalad(tat)ni, mint a komolyabb stilisztikai igényességgel és érzékenységgel fellépő vadászíró elődök, akik közé Széchenyi Zsigmond, Kittenberger Kálmán vagy Nadler Herbert, illetve más olyan szerzők sorolhatók, akiknek írásai nem minden esetben tagolhatók kifejezetten a vadászirodalom körébe, és inkább olyan vadásztematikájú betéteket, fejezeteket írtak, amelyek egyéb irodalmi szövegekben jelennek meg – gondolva itt például Wass Albert vagy Fekete István egyes műveire. Ezt a „meghaladást” jelen kötetében sajnálatos következetességgel be is tartja a szerző; didaktikus hangneme és jellemző slamposága ennyiben talán nem is róható fel neki, ugyanis szándékát, hogy minél tágabb beszámolót adjon a vadászközösség életéről, és lemondjon a „puszta”, „klasszikus”, irodalmi igényű vadász-történetekről, lényegében teljesíti.

Már a tartalomjegyzékre pillantva feltűnhet az olvasónak, hogy valóban széles tematikát lefedő, bevezető jellegű kötetről van szó. Az első fejezet a *Vadászokról* címet kapta, amelyben a szerző szót ejt a vadászok etikai kötelezettségeiről, az őket illető, „kívülről” érkező általánosításokról és ítélkező megjegyzésekről, valamint a vadászoknak a társadalomban betöltött (és betölthető) szerepéről. Szerencsére szót ejt a vadászattal kapcsolatosan felmerülő legfontosabb kérdésről is, hogy maga a tevékenység alapvetően etikus-e. A vadászat mentségére azt hozza fel, hogy ez „nem egy új keletű, elfajult, szadista sport, hanem az emberiség egyik legősibb, alapvető tevékenysége”, mely egykor legfőbb táplálékforrásunk volt (16) – írja *A vadászat mint társadalomformáló erő* című fejezetben. Ebből kiindulva veti fel aztán – e ponton nagyon helyesen – azt a súlyos kérdést, hogy ha jellemzően meg is szűnt ugyan az emberi közösségek vadászatra való ráutaltsága, megférhet-e mégis a vadászat a civilizált világban. Szót ejt róla, hogy a technikai fejlődéssel egyenes arányban zsugorodó természeti környezet vadeltartó képessége jelentősen csökkent, felborítva a fajok közötti természetes

egyensúlyt és számarányt, melybe olykor az embernek megfontolt mód-szerekkel és mértékkel igenis szükséges lehet beavatkoznia – vadgazdálkodás címén (24). Ennyiben a vadászat nem csupán „nemes sport” (27), hanem a természet jótékony eutanáziájának végrehajtója is.

Sajnos szót kell ejteni arról, hogy a vadászetikába való bevezetés címén mint példamutató, etikus vadász – s itt talán egy apologetikus, már-már mentegetőző retorika nem tudatos működésére is gyanakodni kell – a szerző gyakran lenéző stílusban nyilvánul meg bizonyos erkölcsinek nevezett kérdésekben. Ennek legkellemetlenebb példája – éppen amikor a vadászközösség belső megújulásának szükségéről értekezik, s a kívülállókkal való kommunikáció felvételére buzdít –, hogy megkülönböztetést tesz a vadásztársadalom „újabb tagjai” és az „igazi vadászok” társadalmá között (15), mely jellemző kínos önpozicionálás eredete ugyan érthető (többek között a szerző korára és szakmai, valamint a vadászvilágban szerzett tapasztalataira gondolva), mégis elveheti az ember kedvét az olvasástól. Ennek másik markáns példája a vadászöltözöködés hagyománya kapcsán tett megjegyzése: „Az még rendben van, hogy egy-két vastag pénztárcájú új vadász szemmel láthatóan drága, vadonatúj, flancos öltözékben jelenik meg a társas vadászon, de ha aztán valaki erre fel is hívja a figyelmet, öltözékével, pláne annak árával dicsekszik, az már gusztustalan” (30). Úgy gondolom, ez nem vadászetikai kérdés, hanem szükségtelen epizódja a vadászközösségbe való bevezetésnek, mellyel a szerző a vadász-kultúra védelmezését, a példamutató magatartására való felszólítás hatékonyságát aknázza alá. Nem hinném, hogy a vadászetika lényege a fiatalok gögös kioktatásában kellene hogy megmutatkozzon, pláne hogy a szöveg céljaként nevezi meg a vadászat népszerűsítését. S itt talán érdemes felvetni a kérdést, hogy vajon egy hasonló tematikájú szöveg vagy éppen a vadászirodalom általában szolgálhatja-e a vadászat hagyományának öröklődését. Elsajátható-e a vadászkedv pusztán olvasás következtében? Nem vitatható el ennek a lehetősége, de mivel Mess Béla is többször említi, hogy sokadik generációs vadász, és maga is átadta a hagyományt fiának (tehát alapvetően nem kifejezetten irodalmi örökségként jutott el hozzá a vadászat iránti rajongás), úgy gondolom, nem ez a jellemző.

Ezt követően érdemes hangsúlyozni azt is, hogy éppen a tiszta szerzői szándék következtében, hogy irodalmi körítéstől mentesen, gyakorlatiasan mutassa be a vadászatot, a szerző tematikus hibát is vét, ugyanis az imént említett, túlhajtott tanítói szándékkal analóg gesztussal élve olyan problémákba is belemegegy, amelyek ugyan valóban

számon tarthatók és tisztelendők „egy öreg vadász elmélkedéseiként”, de talán mégsem valók egy vadásztematikájú kötetbe – gondolva itt az olyan közhelyes elszólásokra, mint „a vadász is ember” (11), „gyarló emberek vagyunk” (101), de fölöslegesnek tartható a vadászetikett kapcsán tett általános etikai bevezető is (28–30). A következő közhelyes elmélkedés pedig olyan példa, amely sajnos gyakori „tölteléke” az egyes fejezeteknek: „Nem lehet az embereket sem merev kategóriákba beskatulyázni, hogy ez kedélyes, az meg morózus ember, ez barátságos, az meg barátságtalan, mert egyrészt ugyanaz az ember is lehet egyszer ilyen, másszor olyan, másrészt minden emberben különböző tulajdonságok rejtőznek, jó és rosszak is” (157). Az ehhez hasonló részletek nem tesznek jót a szövegnek. De ide sorolhatók a vadászirodalmi előzményeket taglaló szakasz szaknyelvi értékelése felé tett próbálkozások is, amitől azonban – önmagának ellentmondva – kategorikusan elhatárolódik: „Én nem vagyok hivatott, és nem is óhajtom megállapítani az egyes írók irodalmi értékét, még kevésbé rangsorolni őket” (137). Nem hinném, hogy a vadászirodalommal éppen csak ismerkedő érdeklődő számára a könyvészeti adatokon – szerzők és műveik címének bemutatásán, rövid tematikai megjelölésen – túl egyéb, legalábbis ily avatatlan bevezetőre volna szükség. Így Mess Béla éppen a saját maga által támasztott követelményt nem tartja be, miszerint „egyes könyvekről nem beszélni kell, hanem el kell olvasni” (114). Úgy tűnik tehát, hogy mégis hasznosabb lett volna szűkebbre venni a vadásztársadalomról szóló „mondanivalót”, esetleg megmaradni az elmarasztalt és úgymond idejétmúlt vadásztörténeteknél.

A fentebb kiemelt, elkedvetlenítő részletek mellett azonban olyan jól működő, valóban ismeretterjesztő fejezetek is olvashatók a könyvben, mint például az *Óshonos és betelepített vadfajok* című írás, amely egy tágabban értve már-már filozofikus magasságokba röppenő kérdést is feszeget: mikortól nevezhető egy betelepített állatfaj honosnak? A konkrétumokon túllépve ez egy általános „eredetvita” kiindulópontja is lehetne – illetve lehetett volna. Hasonlóképp érdekes részlet a vadak táplálkozása és szaporodása kapcsán felmerülő mérgezési kérdésekről szóló fejezet (*Mérgezések lehetősége a vad táplálkozása során*) vagy a trófeabírálatról érkező szakasz, melyek valóban új információkkal szolgálnak a nem vadászó, de akár a vadász olvasók számára is. A vadászirodalomhoz szervesen kapcsolódó tájleíró részletek is képesek ellátni a kötet elején kitűzött feladatot, ugyanakkor a mecseki táj részletezése vagy a husztóti vadászházról való megemlékezés kissé talán túlon túl sze-

mélyes érdekeltségű – ám meglepő módon éppen a *Leghűségesebb puszkám története* az, amely ugyanezt sejtetné, mégis a kiemelkedő, izgalmasabb írások közé tartozik.

Az utolsó nagyobb fejezet, az *Öregkori vadászélmények* darabjai viszont a konkrét vadászalkandók elbeszéléséhez, melyek között akad a nem vadászó érdeklődő számára is emlékezetes írás, például a *Parádés hibázások* című fejezet. Ugyanakkor ezekből a szövegekből is kifejezetten hiányzik a szépirodalmi igény retorikai gazdagsága és élenk történetyszerűsége, ami a tények summázásán túl, valamifajta hatásesztétikát működtetve bevonhatná a kívülről olvasót a vadászélmények feldolgozásába. Az olyan szerzőelőzők, mint Kittenberger vagy Széchenyi Zsigmond jó tollforgatók is voltak, és bátran belementek „filozófiai” kérdésekbe, de csakis olyanokba, melyekhez egy vadásznak is jogos hozzászólnia (például hogy miért ugatnak éjszaka a kutyák). A Mess Béla könyvében olvasható számos vadászszakmai anekdota csak a vadászok számára érdekes igazán. Így sajnálatos módon hasonló megállapítás lehet érvényes a szerző ezen kötetére, mint amit ő maga ír a zárszóban a vadászatnak egy átvitt értelemben vett művelése, a természetfotózás kapcsán: „Ezt is kipróbáltam itthon és külföldön egyaránt, mennyiségileg szép, minőségileg, művészileg igen gyenge eredménnyel” (218). A mennyiség, az odaadás és a vadászközösségért való tenni akarás mindenképp tisztelendő, de egy kezdő vadász olvasónak talán nem ezzel a könyvvel ajánlatos kezdenie az irodalom e sajátos tematikájú szövegeivel való ismerkedést.

Bruno Hespeler

A vadászat kézikönyve

Fordította Pete Nóra

Saxum Kiadó
Budapest, 2013

Wallendums Péter

MINDENKI VADÁSZKÖNYVE

Előrebocsátom: vadász vagyok. Immáron húsz esztendeje járom puskával a vállamon az erdőt, ráadásul a vadászat-vadgazdálkodás a szakmám, vagyis inkább a hivatásom, így aztán kissé elfogultan – mi több, meglehetősen kritikus szemmel, s talán nem nagyképűség azt állítani, hogy némi hozzáértéssel – vettem a kezembe Bruno Hespeler *A vadászat kézikönyve* című kötetét.

Először gyorsan átpörgettem, megnéztem a fotókat, végigfutottam a színes ábrákon, majd gondosan átböngésztem a tartalomjegyzéket. Bevallom, féltem. Tudniillik az utóbbi időben annyi pongyolán megfogalmazott, hibáktól hemzsegő természetismereti vagy vadászati „szakkönyv” került a boltokba, hogy a keserű tapasztalatok okán ezúttal sem lehettek különösebb illúzióim. További rettegésre adott okot az is, hogy bár számos, nemzetközi szinten is jegyzett, igen elismert magyar szakember tevékenykedik az ágazatban, megint egy külföldi szerző munkáját adták ki. Korábban jó néhány alkalommal szembesültem a fordítási hiányosságokból adódó, mosolyfakasztó vagy éppenséggel bosszantó hibákkal, amelyek kiküszöbölhetőek lettek volna, ha a „magyarított”, nyers kéziratot egy szaklektor átböngészte volna. Mert lehet ugyan nyelvtanilag és stilisztikailag egyaránt helyes egy idegen nyelvről fordított anyag, ha telis-tele van pontatlanságokkal, akkor az egész egy fabatkát sem ér. Talán a költségmegtakarítás végett ezt a mozzanatot a kö-

zelmúltban megannyi nyomdatermék esetében elmulasztották beilleszteni a kiadás folyamatába, ezért olyan kapitális sületlenségek jelenhettek meg, amelyek később hivatkozási alapként elterjedve és a köztudatba beépülve totális zűrzavart okoztak a fejekben. Így fordulhatott elő, hogy a szarvasból „kisőzek”, a barkás agancsokból „velúrszarvak”, a szőrmés kártevőkből „héjas kórokozók”, a rókák kotorékából pedig „földbe vajt lakások” lettek.

Nos, ez esetben szerencsére ilyesmiről szó sincs. Egyrészt a szerző személye garanciát jelent arra, hogy semmiféle kifogásolnivaló információt ne tartalmazzon ez az átfogó, a vadászatot bemutató tanulmány, másrészt a szaklektor, dr. Balázs István több évtizedes vadászpraxisa még hitelesebbé teszi ezt a – valljuk be őszintén – hiánypótló könyvet.

Ha már a szerző személye szóba került, engedtessek meg, hogy röviden bemutassam, ki is az „elkövetője” ennek az enciklopédikus kötetnek. Bruno Hespeler 1943-ban született, s hazájában, Németországban évtizedeken keresztül hivatásos vadászként dolgozott a Bajor Állami Erdőgazdaságnál. A vadászatról-vadgazdálkodásról több tucatnyi tudományos publikációja, szépirodalmi írása, élvezetes novellája került az olvasók kezébe, kontinensünk nyolc országában, közel egymillió példányban.

S hogy miért minősül *A vadászat kézikönyve* hiánypótló műnek? Mert túlzás nélkül elmondható róla, hogy minden benne van, ami a vadászat szempontjából lényeges ismeretanyagként szóba jöhet. Be kell látni, hogy – sajnos – sokkal alkalmasabb a vadászvizsgára jelentkező leendő vadászok felkészítésére, mint az itthon erre a célra ajánlott kiadványok. Joggal merülhet fel a kérdés, hogy hazai szakembereinktől vajon miért nem „telik” egy ilyen alapos, átfogó, mégis rövid és frappáns szakkönyv (tankönyv) megírására. A válasz nem egyszerű, a titok azonban valószínűleg a rendszerező szemléletben, illetve másoknál annak hiányában rejlik.

Ahogy jobban belemélyedtem a tizenkét fejezet részleteibe, rá kellett jönnöm, hogy ez a kiválóan összeállított, 256 oldalas könyv szinte minden, a vadászattal és a természettel kapcsolatos alapismeretet tartalmaz, ráadásul könnyen áttekinthető, logikusan felépített szerkezetben. Rég nem került a kezembe ilyen átgondoltan „megkomponált” szakirodalmi gyöngyszem, amelyben még nyomokban sem lehet felfedezni a kortárs természetismereti irományokra jellemző terjengős, idegen szavakkal gazdagon megspékelt megfogalmazást, áltudományos locsogást.

Itt szakszerűen, felesleges sallangok nélkül, remek táblázatokkal, jól megválasztott ábrákkal és kitűnő grafikai megoldásokkal mutatják be – nem kizárólag a vadászok, hanem minden, természeti környezete kíváncsi olvasó számára – az erdő-mező állat- és növényvilágát, rávilágítva az ökológiai összefüggésekre, folyamatokra. A szerző egy laikus számára is érthetően foglalja össze a legfontosabb tudnivalókat, legyen szó akár madáranatómiáról, emlőlélettanról, táplálkozásbiológiáról vagy élőhelyi igényekről. Ezeket a témaköröket kellő mélységig boncolgatja, s a rendszerező gondolkodás elősegítése végett remekül feltárja az egyes tudományterületek kapcsolódási pontjait.

A kötet egyik óriási előnye a hasonló munkákkal szemben – a könnyen áttekinthető és értelmezhető ábrákon túlmenően –, hogy a szárazabb elméleti ismeretek mellett gyakorlati szempontból is rendkívül hasznos információkat tartalmaz, hiszen a szakszerű nyúzástól kezdve a puskák karbantartásán keresztül egészen a trófeakikészítés praktikumáig minden lényeges mozzanatot részletesen bemutat, kitérve a vadászati kultúrára, a vadásznyelvre és az alkalmazott kürtzsignálokra is.

A nagyobb terjedelmű első és második fejezet a vadon élő – vadászható, illetve védett – szőrmés és szárnyas vadfajokról szól. A küllemi leírásokat követően tömör, mégis átfogó formában megismerhető az összes, terepi korbecslésre, elterjedésre, szaporodási és utódgondozási jellemzőkre vonatkozó tudnivaló. A további részek külön foglalkoznak az olyan, perifériálisnak látszó témákkal, amelyek nélkülözhetetlenek a vadászatnak mint ősi ösztönök vezérelte tevékenységnek a gyakorlásához. Gondolok itt elsősorban – a teljesség igénye nélkül – a kutyás ismeretekre, a természetvédelemre vagy a fegyvertanra.

A könyv tartalmazza a magyarországi vonatkozásokat és a magyar jogszabályokat is, így nyugodt szívvel ajánlható mindenkinek, aki kicsit is érdeklődik a vadúzés tudománya iránt. Természetesen némi „alapképzettséget” azért igényel az áttanulmányozása, nem kell azonban biológiatanári diploma ahhoz, hogy feldolgozzuk a felénk áradó információözönt; elegendő az általános vagy inkább a középiskolai természettudományos tárgyak felelevenítése, s máris élvezhetővé válik a tartalom.

Sajnos a vadászatot „élből” elutasító világunkban, amikor szinte nap mint nap legyilkosoznak bennünket, nem számíthatunk arra, hogy bárki, akinek az ereiben nem csörgedezik „zöld vér”, lóhalálában el fog rohanni a legközelebbi könyvesboltba, hogy megvásárolja Bruno Hespeler kézikönyvét. Aki azonban esetleg pusztá kíváncsiságból fel-

lapozza, remélhetőleg sokkal elfogadóbbá válik majd velünk kapcsolatosan, és megérti a vadászat lényegét, rájön arra, hogy ez egyáltalán nem ördögtől való tevékenység.

Kétség sem férhet hozzá, hogy a vadászat a kultúra bölcsője, amely egyidős az emberiséggel, s amely minden emberi megnyilvánulás alapját képezi. Az első képzőművészeti alkotások, a barlangrajzok témája a vadászat volt, a zene alapjául szolgáló első mesterségesen keltett zajok ugyancsak a természet hangjait utánozták, hogy e tevékenységi forma létfenntartásban betöltött szerepéről már ne is beszéljünk. A történelem során persze jócskán megváltozott a vadászat célja és eszközrendszere, az alapmotiváció, a zsákmányszerzési ösztönök kielégítése azonban mindmáig fennmaradt, s az ősi, kultikus fundamentumokon nyugvó szokásrendszer sem sokat változott. Természetvédelmi szempontból szintén szükségszerűnek tekinthető a vadászat, vagyis az okszerű állomány szabályozás, hiszen az élőhelyi viszonyok átalakultak, egyes fajok eltűntek, mások megjelentek, így az ökológiai egyensúly fenntartásának mára szinte ez maradt az egyetlen eszköze. Ez a szemlélet Hespeler könyvét is áthatja, önmagában azonban nem helyettesíti a páratlanul gazdag magyar vadászati szépirodalom megismerését, amelynek egy-egy darabja sokkal közelebb viheti az olvasót a vadászok lelkületének megértéséhez, a vadászat emocionális értelmezéséhez.

Természetesen én is azt vallom, hogy a vadászat „műhelytitkainak” elsajátításához edeskevés az alapos elméleti felkészültség; ahogyan az autóvezetést sem lehet pusztán könyvből megtanulni, úgy ehhez is kell némi rutin, gyakorlat. A KRESZ elsajátítása nélkül nem tanácsos – és nem is jogszerű – volán mögé ülni, és puskát se ragadjon a kezébe olyasvalaki, aki nem tudja a szarvasbikát megkülönböztetni a fácánkakastól, mert annak beláthatatlan következményei lehetnek. Hespeler könyve tehát nem pótolhatja a természet közvetlen megismerését, az erdőjárást, a folyamatos megfigyelést és a természetbúvárkodást, ám ha valaki – mondjuk csak határozóként – a kezébe veszi, és kimegy a „határba”, már pusztán ennek köszönhetően egészen más szemmel fogja látni, sőt átélni az erdőn-mezőn tapasztaltakat.

A vadászat varázsa – egyebek mellett – pont kiszámíthatatlanságában, a váratlan helyzetekben, a feszült várakozásban rejlik, és bár megpróbálunk bizonyos törvényszerűségeket „ráhúzni” a természeti folyamatokra, mindig történik valami meglepő, ami ellentmond az összes korábbi elméletünknek. Ezért aztán a könyvben leírtakat ne tekintsük szentírásnak, s ne csodálkozzunk, ha kora tavaszi sétánk helyett késő

őszi barangolásaink során pillantunk meg néhány csíkos vadmalacot az ezerszínű arvapaplanon sorjázni. Ez nem a szerző vagy a kötet hibája, hanem a természet ritka ajándéka, amelyből otthon, a fotelban ülve, az olvasólámpa alatt sehogy sem részesülhetnénk. Mindenesetre ez a mű még a legelvetemültebb könyvmolyokat is hozzásegítheti ahhoz, hogy megismerjék a természet világát, anélkül, hogy bakancsot húznának és nekiveselkednének egy kaptatókkal teli turistaösvénynek. Érdemes tehát kézbe venniük és lapozgatniuk azoknak is, akik mindössze az alpműveltségüket szeretnék pallérozni, akik az állat- és növényvilág titkaira, a kutyákra, a fegyverekre vagy a végtisztesség megadásának rituális mozzanataira kíváncsiak. Emellett a könyvnek ott a helye azoknak a „műkedvelőknek” a polcain, akik érdeklődnek a vadászat sajátos világa iránt, és természetesen kötelező alpmű a gyakorló vadászok számára is, akik annak ellenére, hogy azt gondolják, minden csínját-bínját elsajátították már a vadúzésnek, mégis fognak benne – bízvást állíthatom – újdonságokat találni.

Végezetül kedvcsinálónak hadd tegyek föl néhány kérdést, amelyekre a választ – némi kutakodást követően – megkaphatjuk Bruno Hespeler könyvéből. Hány napig vemhes a gímszarvastehén? Mi az a begytej? Hogyan károsítja az erdőt az ormányosbogár? Miért nem iszik soha a mezei nyúl? Mit nevezünk vadászrésznek? Nyúzzuk-e vagy kopasszuk a fácánt? Mennyit nyom a mérlegen egy őzcomb? Milyen puska a kancsadrilling? Hol található a rigyető folt? Alszik-e téli álmat a vakond?

BIBLIOGRÁFIA

2014. május–június

Bibliográfiánk az elmúlt két hónap szépirodalmi alkotásait regisztrálja, gyűjtökore a lapunk által szemlézett, nyomtatásban is megjelenő folyóiratokra terjed – pontosabban azokra, amelyek közülük a 2014. év során napvilágot látnak. Frissessége kizárólag ezek rendszeres beérkezésétől függ: a negyedévi és a határon túli lapok természetüknél fogva hordozzák a csúszás lehetőségét. A korábbi évek gyűjtései a Magyar Irodalmi Repertórium eddig megjelent köteteiben (2003–2006), valamint a www.repertorium.hu honlapon érhetők el.

A feldolgozott folyóiratszámok

2000, 2014, 5, 6.

Alföld, 2014. 5, 6.

Bárka, 2014. 3, 4.

Életünk, 2014. 5, 6.

Forrás, 2014. 5, 6.

Híd, 2014, 1, 2, 4, 5, 6.

Hitel, 2014. 5, 6.

Holmi, 2014. 5, 6.

Irodalmi Jelen, 2014. 5, 6.

Jelenkor, 2014. 5, 6.

Kortárs, 2014. 4, 5, 6.

Látó, 2014. 3, 4, 5, 6.

Liget, 2014. 5, 6.

Magyar Napló, 2014. 5, 6.

Mozgó Világ, 2014. 5, 6.

Múlt és Jövő, 2014. 1.

Napút, 2014. 4, 5, 6.

Palócföld, 2014. 1, 3.

Székelyföld, 2014. 5, 6.

Tekintet, 2014. 3, 4.

Tiszatáj, 2014. 5, 6.

Új Forrás, 2014. 3, 4, 5, 6.

Vár, 2014. 2.

Várad, 2014. 5, 6.

Vigilia, 2014. 5, 6.